

FÖRDJUPNINGSMATERIAL

En bok om våren av Lena Sjöberg
Fördjupningsmaterial av Lena Sjöberg
Formgivning av Denise Leonéus

INTRODUKTION

En bok om våren är den första delen av fyra om våra årstider. I bilderboksserien skildras varje årstid genom en blandning av dikter, fakta och miljöbeskrivningar. Betraktelser från bryggan, stranden, parken, klätterträdet och våtmarken återkommer genom bokserien och ger möjlighet att jämföra miljöerna och följa med i naturens skiftningar. I fördjupningsmaterialet hittar man bakgrundsfakta och fördjupning kring varje uppslag, samt tips och förslag på hur man kan använda böckerna.

OM BOKEN

I *En bok om våren* berättas om hur man sår ett frö, hur maskarnas jobbar under marken och vilka blommor som först tittar upp ur jorden. Hur suger humlan nektar och vad händer i parken när snön smälter undan? Boken vill uppmuntra läsaren att titta riktigt nära på årstiden våren, och inspirera till att upptäcka, rita, skriva och använda sin fantasi.

BOKSERIEN

Övriga böcker i bokserien är *En bok om sommaren* (utkommer 2026), *En bok om hösten* (utkommer 2025) och *En bok om vintern* (utkommer 2026). På vissa sidor kan du jämföra årstiderna med varandra om du har övriga böcker till hands.

OM LENA SJÖBERG

Jag som skrivit *En bok om våren* samt detta fördjupningsmaterial, heter Lena Sjöberg och är författare och illustratör till ett 30-tal böcker, de flesta för barn och unga. Jag gillar att arbeta med en boks alla delar – text, bild och form, för att göra boken så fin och läsvänlig som möjligt. I fördjupningsmaterialet finns förslag och kreativa idéer på hur du kan jobba med boken och jag har försökt att beskriva djur och växter som är vanliga i hela Sverige. Här och där kan dock arter förekomma som enbart finns i vissa delar av landet. Jag har ingen pedagogisk bakgrund, och hoppas därför att de lärare som vill använda *En bok om våren* i undervisningen känner friheten att arbeta med boken på sitt alldeles egna sätt.

OMSLAG

På omslagets framsida syns sälg, tussilago, blåsippa, tulpaner, ett bi, en gök, en klubbkejsarfoting och en bibagge. I mitten håller Lilla Våren en röd tulpan i famnen.

TAPET

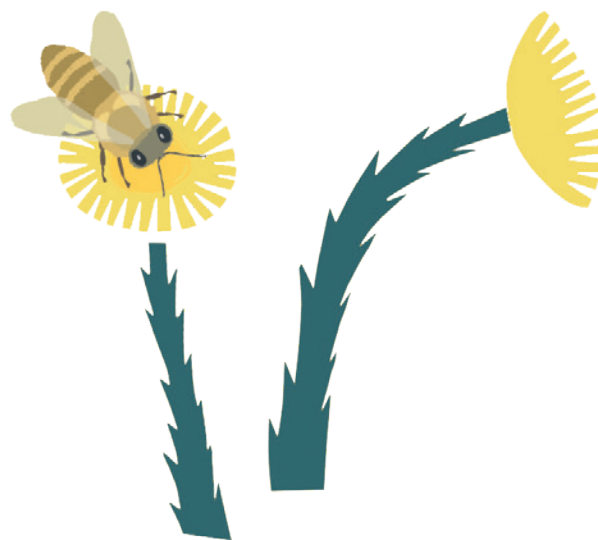
s. 2–3

Tussilago

Kallas även *hästhov*. Andra mindre vanliga namn är: *hovgräs*, *lerblad*, *skreppe*, *hosthäva*, *folafötter* (hästfötter). Tidigare kokade man bladen för att lindra hosta (hosta heter *tussis* på latin).

Vildbi

Det finns två typer av bin, vildbin (solitärbin) och tambin (honungsbin). Vildbin lever ofta ensamma, medan våra domesticerade tambin lever i stora samhällen i bikupor där de producerar honung åt oss människor. I Sverige finns 370 arter av vildbin.

VISSTE DU ATT ...?

- Tambiet behöver besöka ungefär tre miljoner blommor för att producera en burk honung!
- Biet producerar under sitt liv endast cirka ½ tesked honung.
- Ett bisamhälle kan flyga en sammanlagd sträcka motsvarande tre varv runt jorden för att samla in nektar till en enda burk honung.

DENNA BOK TILLHÖR

s. 4–5.

Växten på s. 4 är *slån*. Slån blommar på bar kvist i maj (och får slånbar på hösten). Den lilla grodan sitter på ett *vintergäcksblad*. På s. 5 syns en tuva med vissnade *snödroppar*.

TIPS

Vad tycker du själv är roligt att göra när snön smält och det blivit vår? Vad brukar du leka när du är utomhus?

I NATUREN PÅ VÅREN

s. 8–9

Liljekonvalj

Trivs i lövskogar och hägar. Sprider sig med jordstammar under marken. Doftar som mest i skymningen. Hela växten är giftig.

Sälg

En av de växter som blommar allra tidigast och som är mycket viktig för många arter, bland annat humlor. Även larver och steklar mumsar gärna på sälgens olika delar och lockar därmed till sig hungriga flyttfåglar.

Smörboll

Finns i hela Norden och är fridlyst här och där.

Vårlök

Kan blomma redan i april. Myror hjälper till med fröspridningen. Växer i eklundar, lövskogar och trädgårdar från Skåne till Uppland.

Backsippa

Har ludna stjälkar och blad. Roten kan växa så djupt som en meter ner i jorden. Fridlyst, rödlistad och giftig. Växer ej vilt norr om Uppland, men kan trivas inplanterad i trädgårdar.

TIPS

Allemansrätten: Prata om vad man får och inte får göra i naturen? Vad får man plocka? (Det är t.ex. inte tillåtet att plocka ekollon, bokollon och nötter från växande träd.)

Svalört

Släkt med smörblomman. Förr trodde man att de små groddknopparna i de nedre bladvecken var vetekorn som regnat ner från himlen. Giftig.

Tussilago

Läs om tussilago på s. 3 i handledningen.

Gullviva

Primula veris på latin (betyder "vårens förstling"). Vanligast i södra Sverige, men kan hittas till och med Västerbotten. Gullvivan är fridlyst och får inte grävas upp eller säljas. På just den här gullvivans ena blad sitter en **näbbskinnbagge**, ett av de allra första nyttodjuret som dyker upp på våren (nyttodjur livnär sig på det vi människor ser som skadedjur). Vissa arter av näbbskinnbagge kan av misstag råka sticka människor med sin sugsnabel. (Jag har ritat min näbbskinnbagge större än den är i verkligheten.)

Vitsippa

Vänder sig mot solen. Slår ihop blommorna på kvällen och när det regnar. Myror gillar frön från både vit- och blåsippa och hjälper till att sprida dessa. Giftig.

Blåsippa

Fridlyst i delar av landet. Tittar upp ur marken där fjolårsbladen finns. Giftig.

DET KVITTRAR OCH PIPER!

s. 10–11

Koltrast

Koltrasthanen har orangegul näbb, honan mörkbrun näbb (ibland ljusgul med brun översida). Bobygget tar cirka 300 flygningar under två till fem dagar. Man har hittat koltrastbon i hängrännor och i motorhuven på fordon. Ofta läggs fyra till sex ägg. Om honan skulle dö innan ungarna blivit flygfärdiga tar hanen över skötseln. Koltrasten kan härma andra fåglars sång samt olika typer av sirener och andra ljud skapade av människan, t.ex. glassbilens melodi.

Rörsångare

Lägger tre till fem ägg som ruvas upp till 14 dagar, omväxlande av båda föräldrarna. Göken låter ofta rörsångare ruva och föda upp gökungen.

Stjärtmes

Tack vare spindelväv som byggmaterial blir stjärtmesens bo tåligt och elastiskt. När stjärtmesfamiljen växer kan boet tänjas ut så att alla får plats. Man har räknat mängden fjädrar i olika stjärtmesbon och hittat mellan 985–2084 stycken per bo!

TIPS

Varför tror du att fåglarna sjunger? (Svar: För att markera revir och för att locka till sig en hona. När fågeln får ungar sjunger den för att lära sina ungar att sjunga.)

TIPS

Bygg en fågelholk. Fågelholkar kan sättas upp när som helst på året. Hängs upp i ögonhöjd (vuxens) eller lite högre, väderstreck spelar ingen roll. Gör holken öppningsbar så att du kan städa den på hösten. Två arter som gärna tar emot en nybyggd holk är svartvit flugsnappare och göktyta.
<https://www.natursidan.se/guide/natursidans-guide-till-fagelholkar-var-hur-nar-och-varfor/>

I SKOGEN

s. 12–13, DIKT

TIPS

- **Ord att prata om:** harlortar, snår, utkanten, silas, grenverket, skuggteater, morgonmelodi.
- I dikten finns ordet **skuggteater** med. Prova att göra en egen skuggteater! Klipp ut grenar, blad och andra former, håll framför en ljuskälla och se hur skuggor bildas på en ljus vägg eller på en duk. Kan du, med din egen kropp, likna ett spretigt träd som vajar i vårvinden?

TIPS

- Vad kan man hitta i skogen? Leta värtecken: Ta med lupp, förstoringsglas och kikare. Och sittunderlag och matsäck, om ni tänker vara ute länge.
- Hur gör man när man rimmar? Måste dikter rimma? Skriv en egen dikt om skogen, med eller utan rimord.

ATT SÅ ETT FRÖ

s. 14–15

TIPS

- Kopiera bilderna på s. 7–8 i handledningen. Klipp ut rutorna, blanda om och försök lägga tillbaka i rätt ordning.
- Eller gör ett **memorospel**. Kopiera två exemplar av uppslaget. Klistra upp på lite tjockare kartong, klipp eller skär ut rutorna och lägg med baksidorna uppåt. Blanda om och försök hitta par.

TIPS

Så ett eget frö. Du behöver en kruka, jord och vatten. Bra fröer för nybörjaren är till exempel solros, sockerärt och pumpa. Som kruka kan man använda en plastbalja eller en ursköld livsmedelsförpackning. Vill man att fröet ska gro snabbare kan man skära av botten på en petflaska och använda som mini-växthus (skruva av korken så att luft kan komma in ovanifrån). Glöm inte att ställa krukans ljus och att vattna! Studera hur fröet gror och växer till en planta. Efter ett tag är plantan så stor att du kanske behöver tillverka växtstöd? Använd blompinnar, eller plocka kvistar och grenar i naturen.

ÄGG

s. 16–17, DIKT

Höna

En höna behöver 12 timmars dagsljus för att kunna värpa. Ofta börjar hönan att värpa när det är vårdagjämning.

TIPS

- Dikten på s. 17 handlar om hönan. Vilket djur skulle du vilja skriva en dikt om? Med rim eller utan.
- Lek leken "Kom alla mina kycklingar".

Påsk

Påskan infaller någon gång mellan 22 mars och 25 april. Påskhelgen börjar alltid torsdagen före påskdagen. (Först kommer vårdagjämningen. Sedan ska det vara fullmåne efter vårdagjämningen, och den första söndagen därefter infaller påskdagen.)

VISSTE DU ATT ...?

Förr trodde man att häxorna flög till Blåkulla på skärtorsdagsnatten. Man fick då lov att stänga spjällen i alla spisar – annars kunde häxorna smita in genom skorstenarna när de mellanlandade.

TITTA, EN HUMLA!

s. 18–19

TIPS

För att göra humlorna glada, plantera växter som är rika på pollen och nektar: Krokus, lavendel, kattmynta, blåklint, prästkrage och pärlhyacint till exempel. Eller sälg! Du kan också prova att bygga ett humlebo. Humlor gillar om man ställer fram ett litet fat med vatten åt dem, gärna med stenar i som de kan landa på.

TIPS

Samla fakta om någonting du förknippar med våren. Ett djur, en växt, en sak, eller någonting annat. Skriv och rita. Visa någon allt du upptäckt och lärt dig.

DU OCH JAG PÅ BRYGGAN

s. 20–21

Kabbeleka

Giftig (men giftet försvinner vid torkning). Kabbelekan vissnar så snart man plockat den.

VISSTE DU ATT ...?

Förr i tiden trodde man att smöret blev gulare om korna ätit hö blandat med kabbeleka.

BOKSERIEN

Om du har någon av de övriga böckerna i bokserien till hands kan du **jämföra bilderna**: Hur förändras livet runt bryggan under de olika årstiderna? Vad kan man göra vid sjön när det är vår/sommar/höst/vinter?

TIPS

- Har du själv någon älsklingsblomma? Vilken?
- Har du en särskild plats som du tycker om att gå till? Brukar du gå dit ensam eller med någon? Beskriv platsen, hur ser det ut där? Hur ser det ut runtomkring? Vad brukar du (eller ni) göra där?

UNDER STENEN

s. 22–23

Åkerdaggmask

Olika arter av daggmask lever olika typer av liv. Åkerdaggmasken ser till exempel aldrig dagens ljus, då den ständigt befinner sig under markytan (och är blek i färgen, eftersom den saknar pigment).

Stor lövmask

Stor lövmask är en av våra synligaste maskar. Den är kraftigt röd, lever nära marken, hittas ofta i lövhögar och klarar solljus.

UNDER STENEN

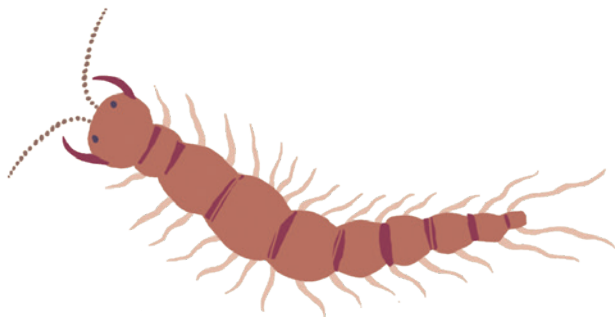
s. 22–23

Stor daggmask

Stor daggmask kan bli hela 30 cm lång, gräver gångar i jorden och äter ungefär tre löv om dagen.

VISSTE DU ATT ...?

Det mesta av den jord som ligger närmast markytan (cirka två till tre decimeter) har bajsats ut av en daggmask under de senaste 25 åren.

Brun stenkrypare

I Sverige finns två typer av tusenfotingar, enkelfotingar och dubbelfotingar. Brun stenkrypare tillhör klassen enkelfoting. Enkelfotingar (vars främsta benpar är omvandlat till giftklor) är rovdjur.

Klubbkejsarfoting

Klubbkejsarfoting hör till klassen dubbelfoting. Dubbelfotingar (som har många små benpar) är växtätare.

Klotgråsugga

Klotgråsuggan rullar ihop sig till en liten boll när den känner sig hotad. Gråsuggor är de enda kräftdjur som kan leva på land. De andas med gälar och får sitt livsnödvändiga syre från vatten som lagras i bakkroppen. Klotgråsuggorna behöver fukt för att överleva och trivs därför i blöt jord och bland fuktiga och multnande växtdelar.

Hoppstjärt

Pytteliten insektsliknande organism som finns på alla kontinenter, men som är svår att upptäcka med blotta ögat. Man kan ibland se den när den plötsligt hoppar till, tack vare en "hoppgaffel" som den har i baken.

Doften av jord kommer från ett ämne som heter *geosmin* och som produceras av jordbakterier av släktet *Streptomyces*. Jorddoften lockar till sig hoppstjärtar. Hoppstjärtarna hjälper till att sprida jordbakteriernas sporer (och samtidigt den doft av jord vi förknippar med vår), då sporererna fastnar på hoppstjärtarnas kroppar och även följer med i deras bajs.

VISSTE DU ATT ...?

Streptomyces är också till stor nytta för oss människor, då denna jordbakterie är en av våra viktigaste källor till antibiotika.

TIPS

- Lyft försiktigt på en sten. Finns något där under? Vad ser du? Kanske behöver du lupp eller förstoringsglas? När du tittat färdigt, lägg tillbaka stenen.
- Rita någon av de insekter du såg. Eller tillverka en insekt av färgade papper, piprensare, tyg, tråd eller material du hittat i skogen. (Pinnar, kottar, blad och annat.)

LILLA VÅREN

s. 24–25, DIKT

TIPS

- **Ord att prata om:** slumrar, gräsplätt, innerligt, går itu.
- Skriv en dikt om våren. Eller rita hur DU tycker att Lilla Våren ska se ut. Vad brukar Lilla Våren göra? Skriv en berättelse eller en dikt.

BOKSERIEN

Skatan finns med i samtliga böcker i bokserien om årstiderna.

KLÄTTERTRÄDET I MAJ

s. 26–27

Lönn

I Sverige finns två naturligt förekommande arter av lönn: skogslönn och naverlönn. Lönnen kan bli 20 meter hög, 150 år gammal och blommar – med gulgröna blommor som doftar honung – på bar kvist i maj.

På sensommaren kommer frukterna med de klibbiga vingarna, de som vi brukar kalla för näsor eller helikoptrar. Frukterna kan flyga med vinden, långt bort från sitt moderträd, och börja gro och växa till nya lönnar. Skogslönnen är det svenska ädellövträd som bäst tål kyla och frost. Skogslönnens virke används till verktyg, snickarbänkar och parkettgolv bland annat. Fioler och cellos är ofta tillverkade av lönn.

VISSTE DU ATT ...?

- Om man använder lönn i skaften till yxor och räfsor ger skaften inte blåsor i händerna som många andra träslag. Sägs det.
- Lönnens sav kan kokas till sirap eller socker
- Kanada har ett lönnlöv på sin flagga.

TIPS

Leta upp ett träd i din närhet. Hur ser barken ut? Hur känns den under dina fingrar? Kan du uppfatta några dofter? Finns det knoppar, löv eller barr på trädets grenar? Kan du lista ut vad det är för slags träd? Vilka olika djurarter tror du lever i trädet? Använd gärna lupp eller förstoringsglas. Lyssna efter fågelsång. Vad hör du?

BOKSERIEN

Om du har någon av de övriga böckerna i bokserien till hands kan du **jämföra bilderna**: Hur förändras livet i klätterträdet under de olika årstiderna?

KLÄTTERTRÄDET I MAJ

s. 26–27

Ekorre

Lever både i staden och skogen och är ofta inte särskilt rädd för oss människor. Gillar gamla hackspettbon och övergivna fågelbon, men kan också flytta in i fågelholkar. Honan får två eller tre kullar varje år. Ekorrar i naturen kan bli upp till sju år gamla.

VISSTE DU ATT ...?

I Finland finns flygekorrar.

Större hackspett

Vår vanligaste hackspett. Tidigt på våren hörs hackspettarnas trumvirvlar som mest, när hanen vill locka till sig en hona och trumningen markerar revir. Hackspett honan lägger fyra till åtta ägg och båda föräldrarna ruvar, hanen mest om nätterna. Äggen kläcks efter 15 dagar.

I barkspringor, så kallade kallas "hackspettsmedjor", kilar hackspetten fast kottar som den senare hackar upp fjällen på för att komma åt fröna. Man har kunnat se att en enda hackspett konsumerat över 3000 kottar under en vinter!

Lönnsandbi

Tillhör familjen grävbin, vilka gräver ner sina bon i sandig mark.

Kattuggla

Bygger bo i en trädhåla eller i en gammal fågelholk. Förekommer från Skåne till södra Västerbotten.

Ringduva

Bildar par för livet, bygger oftast bon i täta träd eller övergivna skatbon. En kull består av två ägg som ruvas av båda föräldrarna. Ringduvans bo är ofta enkelt och slarvigt byggt vilket gör att ägg kan råka trilla ur.

Stare

Duktig på att härma andra fåglar (som tofsvipa och ormvråk). Kan också härma mobiltelefoner, gräsklippare och skällande hundar.

TIPS

Hur skiljer man en stare från en koltrast? (Svar: Staren går, koltrasten hoppar.)

Blanksvart trämyra

Livnär sig på honungsdagg från bladlöss. Bygger gångar i trädstammar genom att använda en smet av söndertuggat trä och körtelutsöndringar. Gångarnas väggar stagas upp av en särskild svamp som myran odlar och lever i symbios med.

VALBORG

s. 28–29, DIKT

Valborgsmässoafton

Valborgsmässoafton infaller alltid den 30 april och firas genom att man ofta tänder stora brasor utomhus för att markera att våren har kommit. För länge sedan eldade man för att skrämma bort älvor, vättar och gastar som man trodde hade tagit över djurens betesmarker under vintern.

VISSTE DU ATT ...?

Nu vet vi att det inte är bra att släppa ut koldioxid i atmosfären. Därför kan vi istället elda i en tunna och samtidigt ta tillvara på biokolet som bildats när kvistarna brunnit och elden släckts med vatten.

TIPS

- Ord att prata om: Valborg, kvällen, majbrasan, krokusen, dungar, fiskgjusen.
- Dikten **Valborg** är skriven på rim. Vilka ord i texten rimmar?

DU OCH JAG I PARKEN

s. 30–31

På kullen i förgrunden, s. 30, syns **vintergäck**.

TIPS

Finns det en park i närheten av där du bor eller går i skolan? Hur ser det ut där? Vad kan man göra i parken på våren?

BOKSERIEN

Om du har någon av de övriga böckerna i bokserien till hands kan du **jämföra bilderna**: Hur förändras parken under de olika årstiderna? Vad kan man hitta på där, när det är vår/sommar/höst/vinter? Vissa av personerna på det här uppslaget återkommer i flera av böckerna, kan du se vilka personer? Fantisera kring vilka de är och vad de har för relationer till varandra.

LYSSNA PÅ VÅREN

s. 32–33

På uppslaget syns en **gök**. Träden är fantasiträd.

TIPS

Blunda och lyssna. Om du är inomhus, vad kan du höra? Om du är utomhus, vad hör du där? Vilka ljud gör dig glad? Har du några favoritljud? Finns det ljud du inte alls tycker om? Vilka ljud förknippar du med våren?

VÅTMARKEN PÅ VÅREN

s. 34–35

Våtmark

Mellan åren 1840 och 1950 dikades ungefär 50 procent av Sveriges naturliga våtmarker ut. Marken torrlades för att kunna användas till odling, bete och skogsbruk. Våtmarker renar vatten, skyddar mot översvämning och torka och är boplatser för mängder av insekter, fåglar och andra djur. Samtidigt binder de koldioxid. Dränerade våtmarker står för 20 procent av de svenska utsläppen och avger årligen mer koldioxid än personbilarna på våra vägar. Den snabbaste och billigaste klimatåtgärden är (enligt FN:s klimatpanel IPCC) att täppa igen diken och att lägga torvmark under vatten.

Rödräv

I Sverige finns två arter av räva, fjällräva och rödräva.

Storspov

Storspoven har den längsta näbben av Europas alla vadarfåglar. Näbben används till att hitta maskar och småkryp långt ner i leran.

Texten till s. 34–35 fortsätter på nästa sida i handledningen.

Sångsvan

Sångsvanen har gul näbb, kan ses i hela Sverige och känns igen på sitt högljudda trumpetande. 96 procent av sångsvanarna lever i par som håller ihop livet ut. Den äldsta sångsvanen man känner till blev 26 år och 6 månader, enligt Naturhistoriska riksmuseet.

Trana

Tranans dans på våren är ett tydligt vårtecken som lockar tusentals besökare till bland annat Hornborgasjön. En trana kan bli upp till 30 år gammal.

BOKSERIEN

Om du har någon av de övriga böckerna i bokserien till hands kan du **jämföra bilderna**: Hur förändras livet kring våtmarken under de olika årstiderna?

VÅTMARKEN PÅ VÅREN

s. 34–35

Brun kärrhök

Kärrhökshonan är brun med ett något ljusare och gulaktigt huvud medan hanen är grå och vit. Kärrhökar bygger sina bon på marken.

Enkelbeckasin

Enkelbeckasinen har ett bråkande läte (som kallas "spelskräning") vilket skapas av vibrationer i fjädrarna när den störttycker. Den är en av världens snabbaste flygande fåglar som kan nå en hastighet på över 100 km i timmen!

Dovhjort

Hanarnas horn kan väga flera kilo och används i strider under parningstiden. I slutet av våren faller bockarna sina horn, vilka direkt börjar växa ut igen.

Sothöna

Sothönan hör till släktet sumphöns (och har rörhönan, vattenrallen och kornknarren till släktingar). Den hamnar ofta i bråk med andra fåglar under häckningstiden och slåss med vassa sporrar som den har på fötterna.

Skogshare

Skogsharen har gråbrun päls på sommaren och vit på vintern och kan springa i hastigheter upp till 70 km i timmen.

Skrattmåsa

Skrattmåsen är känd för att stjäla mat från andra fåglar och känns igen på sitt skrattande läte. Den äldsta skrattmåsa man hittat i Sverige hade uppnått en ålder av 29 år och 10 månader.

Åkergroda

Förekommer över hela Sverige utom i fjällen. Åkergrodan är lite mindre än arten vanlig groda och har spetsigare nos. Hanens lekdräkt är blå. Den har ett läte som påminner om bubblor som spricker. Ibland kan åkergrodan låta som en avlägset skällande hund.

I Sverige finns åtta grodarter, tre paddarter och två arter av vattensalamandrar. De lever i skrymslen och vrår på land, men kommer ofta fram på våren. Från mitten av april och några veckor framåt pågår grodleken.

VISSTE DU ATT ...?

I södra Skåne finns lövgrodan, som kan höras på så långt avstånd som en kilometer!

TIPS

- Det kan vara spännande att gå ut och lyssna på groddjurens kväkande om man har turen att ha en damm, sjö eller våtmark i närheten. Och spännande att leta grodägg och yngel! Grodor är fridlysta. Man kan ändå försiktigt fånga grodyngel i en hink och titta på dem en liten stund, innan man släpper ut dem på samma plats. Om man vill plocka upp en groda är det bra att ha lite kallt vatten på händerna, för att vår varma hud inte ska skada grodans tunna skinn.
- Hur kan man skilja mellan en groda och en padda? (Svar: Paddor kravlar, grodor hoppar. Paddor lägger sin rom i strängar, grodor i klumpar.)

SMAKA PÅ VÅREN!

s. 36–37

Brännässla

Växer i vägkanter, trädgårdar och skogar. Kan torkas, eller förvällas och användas ungefär som spenat eller grönkål, i soppa, paj, pesto, plättar, smoothies eller som te. Näringsrik (innehåller bland annat vitamin A, och C och mineralerna järn, kalium, mangan och kalcium). Håren som bränns kallas trikomer, innehåller histamin (som försvar mot växtätare) och förstörs vid torkning och kokning.

Invid brännässlan flyger en **nässelfjäril**, som tillsammans med bland andra *citronfjärilen* och *påfågelläget* är vårens tidigaste dagfjärilar. (Man känner igen en dagfjäril på "klubborna" längst ut på antennerna.) Nässelfjärilen övervintrar hängande upp och ned i en ihålig trädstam, ett uthus, garage eller i en gruva, grotta eller fågelholk. Under våren lever fjärilen av nektar från till exempel tussilago. Nässelfjärilen finns i hela landet och lägger sina ca 300 ägg på brännässlans blad.

VISSTE DU ATT ...?

Ett 29 cm långt brännässleblad hittades 2011 i Grohed söder om Uddevalla (enligt Wikipedia).

Stensöta

Roten smakar sötlakris.

Gräslök

Börjar växa tidigt på våren. Både de gröna, smala bladen och blomman kan ätas. Blomman är fin att använda som dekoration.

Ramslök

Kan hittas i lövskog redan i mars–april. Där ramslök trivs luktar hela områden starkt av lök.

Främst äts bladen, men även blomman och stjälk har fin smak. Kan användas i soppa, paj, pesto med mera.

Varning: Kan eventuellt förväxlas med de giftiga liljekonvaljbladen (som inte luktar lök).

VISSTE DU ATT ...?

På några ställen i Sverige är ramslöken fredad. I Blekinge är den helt fridlyst och får inte plockas alls.

Rädisa

En tidig och snabb gröda som kan skördas tre till fyra veckor efter sådd.

Björk

De späda björklöven är goda att ha i sallad eller i en paj.

SMAKA PÅ VÅREN!

s. 36–37

Luktviol

Doftar viol och smakar lakrits. Kan kokas till saft och användas i efterrätter eller om man vill dekorera maträtter.

VISSTE DU ATT ...?

Förr kanderades ofta blommorna och användes som ätbara dekorationer. Man kanderar genom att pensla blomman med vispad äggvita och doppa den i strösocker

Tusensköna

Blommor och blad kan användas i sallader och för att göra te. Smakar nötigt och kryddigt. Kronbladen passar som strössel eller istället för kokos på chokladbollar.

VISSTE DU ATT ...?

Enligt folktron skulle man äta de tre första tusenskönorna man såg på våren. Gjorde man det slapp man tandvärk resten av året. (Antagligen hjälpte detta inte mot tandvärk, men kanske gav harsyran en vitaminkick efter en lång vinter?)

Sparris

Ofta den grönsak som skördas tidigast på våren, i april–maj beroende på var i Sverige den växer. Stjälken är det man skördar och äter.

Rabarber

Av stjälken kan man göra saft, kräm, paj, med mera. Bladen är giftiga.

Humbleblomster

Själva blomman kan ätas och användas som dekoration, bladen är goda i soppor och i stuvningar. Roten smakar kryddnejlika och kan kokas till en dryck som påminner om varm choklad. Får efter blomning ulliga fröbollar som sprids tack vare små krokar som fastnar i djurens päls.

TIPS

Kan du, i din egen omgivning, hitta någon av de ätbara växter som visas på bokens uppslag? Ha med dig en vuxen när du letar och plockar. Var alldeles säker på att du vet att det du hittat är ätligt och skölj innan du provsmakar. Observera att flera av växterna behöver tillagas innan de smakar gott.

VISSTE DU ATT ...?

Samtliga växter är fridlysta när de växer i naturreservat!

ORMEN

s. 38–39, DIKT

Huggorm

Huggormen kommer fram tidigt på våren då den vaknar ur sin vinterdvala. I Sverige finns tre arter av orm – huggorm, snok och hasselsnok, alla tre är fridlysta. Huggormens bitt är giftigt för människan, men även snok och hasselsnok kan bitas. Huggormen finns i nästan hela Sverige, utom allra högst upp på kalfjället. Ormar ömsar skinn för att kunna växa. Vuxna huggormar blir cirka 60 cm långa. Den längsta huggorm man hittat var över en meter lång.

På uppslaget syns också **krokus**, **scilla** (blåstjärna/vårstjärna) och **vintergäck**. Och huggormens ömsade skinn!

Film från Naturhistoriska riksmuseet, om huggormens skinnömsning: <https://www.youtube.com/watch?v=DzaA7b3qVEE&t=6s>

TIPS

Hur skiljer man en huggorm från en snok? (Svar: Snoken har oftast en gul eller vit fläck på varje sida av huvudet. Huggormen saknar alltid fläckar. Snoken har rund pupill, huggormens pupill är smal och lodrät.)

Film från Naturhistoriska riksmuseet, om hur man ser skillnad på snok och huggorm: <https://www.youtube.com/watch?v=yyLDVr838AI>

VAD MAN HITTAR PÅ STRANDEN

s. 40–41

Gråsäl

Gråsälen lever i Östersjön och är Sveriges största säl. I Sverige finns även vikaresäl i Bottenviken och knobbsäl på västkusten. (Även en population knobbsäl, kallad Kalmarssundspopulationen, finns i Östersjön.) Sälarna klarar av att vara under vatten i upp till 25 minuter utan att behöva hämta luft.

Musselskal

I Sveriges hav lever omkring 140 arter musslor. Tomma skal spolats ofta upp på land. Några musselarter kan bli jättegamla, till exempel islandsmusslan som kan bli över 400 år. Många musslor är effektiva vattenrenare. Blåmusslan filtrerar hela fem liter vatten på en timme.

VAD MAN HITTAR PÅ STRANDEN

s. 40–41

Bläckfiskskal

Bläckfiskskal är egentligen inte ett skal, utan bläckfiskens inre skelett. Ett annat namn är sepiaskelett eller sepiaskal.

BOKSERIEN

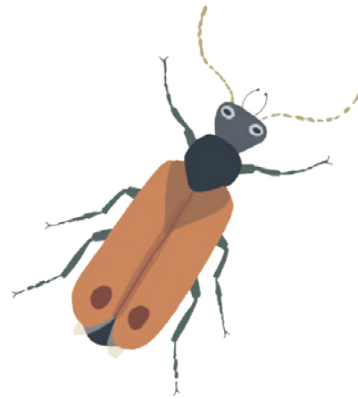
Om du har någon av de övriga böckerna i bokserien till hands kan du **jämföra bilderna**: Hur förändras livet på stranden under de olika årstiderna?

TIPS

- **Plastskräp.** Det är ju tyvärr inte bara på stranden man hittar skräp. Gå ut och se om du kan samla in sånt som slängts där det inte ska slängas. Gör naturen glad! Sopsortera det du funnit.
- **Prata om:** Varför är det viktigt att inte skräpa ner? Vad händer med de sopor vi sopsorterat?
- På slutet av våren kommer värmen och man kan känna att sommaren är på väg. Vad längtar du mest efter när du tänker på sommaren?

s. 42–43

Bibagge (som är rödlistad) och **nattfjäril** är båda tidiga insekter. Nattfjärilen kan vara aktiv hela året och till och med titta fram milda vinterdagar.

s. 44–45

Växten på sidan 45 är **myskmadra**. Myskmadran blommar tidigt och trivs i skuggiga lundar och lövskogar i hela landet. Myskmadra doftar i skymningen och innan regnväder. Och när den torkas.

VISSTE DU ATT ...?

Förr plockade man in knippen av myskmadra för att lägga i linneförrådet. Man trodde också att man sov bättre om myskmadrabuketter hängdes över sängen.

TAPET

s. 46–47

Vitsippa

Läs om vitsippan på s. 4 i handledningen.

Citronfjäril

Citronfjäril är tillsammans med *nässelfjäril* och *påfågelöga* bland de allra första fjärilar vi ser på våren. Citronfjärilen kan vakna redan när det är 10 grader utomhus. Citronfjärilens vingar liknar ett ljusgrönt eller gulnat blad, och själva formen ser till att vatten snabbt rinner av, så att fjärilen inte drabbas av frostsador.

OMSLAG

På omslagets baksida syns en **nattfjäril**, en **näbbskinnbagge** och **vårlök**.

LITE ANNAT

När är det egentligen vår?

Mars, april och maj brukar räknas till vårmanaderna. Enligt meteorologerna är det vår när dygnets medeltemperatur håller sig över 0 grader i minst en vecka. Våren startar olika tidigt i olika delar av Sverige.

Våren är i genomsnitt 12 dagar tidigare idag än för 150 år sedan (på grund av klimatförändringarna).

Det finns många sånger om våren. Lyssna till exempel på: *Sov du lilla videung*, *Blåsippan ute i backarna står* eller *Vår på Saltkråkan*. Jag har skrivit texten till visan *Våren tvekar* (inspelad av gruppen The Loveable Tulips): <https://open.spotify.com/track/0h5mDqSGkwqJpfABcz159M?si=6669b5dd3e0649b4>